

Preekschets over Deuteronomium 18:9-22

Voorvragen

1. Met wie wordt 'de Profeet' bedoeld in vers 15/18? Gaat het over de Messias? Over Jezus? Of over 'profeten' in het algemeen? Zijn er meerdere lagen mogelijk? Wat zijn je gedachten daarbij?
2. Hoe denk je dat Joden deze woorden lezen: 'God zal een profeet uit uw midden laten opstaan?' Wat betekent dit in onze relatie (als gemeente van Christus) in relatie tot het Joodse volk? Wat zou onze houding moeten zijn als we met Israël in gesprek zijn over Jezus Christus? Wat zou deze tekst daarover zeggen?

Exegetische opmerkingen

1. Deuteronomium is het vijfde en laatste boek van de Thora, ook wel de 'vijf boeken van Mozes' of de Pentateuch genoemd. Het boek Deuteronomium ('herhaling van de wet') moet worden gelezen direct voor de intocht in het beloofde land. Na de lange woestijnreis neemt Mozes nog eens de afspraken van het verbond door. Hij schetst de grote lijnen en de verhoudingen. De HEERE heeft zijn volk gedragen door de woestijn. Het heeft hun aan niets ontbroken (h.8). De tien woorden van het verbond (h.5) worden herhaald. Veel regels worden gegeven met het oog op het leven in het nieuwe land. Regels ten aanzien van bezit en het omgaan met de naaste, maar ook over de godsdienst en het leven met God. Het volk Israël mag beslist geen andere goden dienen, maar alleen de HEERE zoeken, op de plaats die Hij zal aanwijzen (h.12).
2. In hoofdstuk 18 (vanaf vers 9) gaat het over hoe het volk in de toekomst de weg moet weten. Mozes snijdt met kracht de weg naar occultisme en waarzeggerij af. Hoe is dat vandaag? Wat leeft er in jouw omgeving, in je gemeente aan aantrekkingskracht vanuit spiritisme, mediums, horoscopen, glaasje draaien, en/of alternatieve geneeswijzen? Hoe wordt daarover gedacht, gesproken? Heb je er weleens bij stil gestaan wat daar de gevolgen van zijn? Tarotkaarten, glazen bollen, paranormale beurzen en paragnosten, ze brengen ons op een doodlopende weg. Mensen worden daarmee in de greep van het kwaad getrokken. De gemeente leeft te midden van een wereld die daarvan is doortrokken.
3. Wanneer de HEERE een weg afsluit, opent Hij een andere weg. Het is mooi in dit gedeelte, dat God niet alleen de heilloze weg van de waarzeggerij afsluit voor zijn

nieuwsgierige kinderen. Hij zegt wat er niet mag. Maar, daar blijft het niet bij. Israëls God zegt erbij hoe Hij zijn kinderen dan wél de weg wijst. Namelijk: door de profeten, die de weg wijzen.

4. Deze profeten zijn mensen van vlees en bloed. In vers 15 lezen we: 'Een profeet uit uw midden, uit uw broeders, zoals ik, zal de HEERE, uw God, voor u doen opstaan; naar hem moet u luisteren'. De HSV heeft 'Profeet' en 'Hem' met een hoofdletter geschreven. Daarmee vooruitwijzend naar de vervulling in Christus. En terecht, want in Handelingen 3:22 worden deze woorden rechtstreeks op Jezus betrokken (en zijn verhoging). Maar wij mogen dat breder trekken. Niet alleen Christus, maar álle profeten zoals Elia, Ezechiël en Jesaja vallen onder de woorden van Mozes. Het was de weg waarlangs God zijn volk wilde leiden: door woorden van mensen van vlees en bloed, zoals Mozes. (Vgl. in de uitleg van Jesaja 53 zijn ook meerdere lagen in de tekst aanwezig: 'de knecht des HEEREN' kan slaan op de profeet, op het volk, op de Messias.)

Overwegingen

In het najaar van 2018 sprak ik over deze tekst in Beth Shearim, in het noorden van Israël. Dat deed ik op uitnodiging (en ook een beetje als een uitdaging) van de Joodse gids die de groep rondleidde waarvan ik de reisbegeleider was. In deze stad bevindt zich het graf van Jehoeda Hanassi die de Misjna heeft samengesteld. Deze wilde niet dat zijn graf een pelgrimsoord zou worden. 'Áls jullie hier dan willen samen komen, doe het dan om de Thora te bestuderen', zou hij hebben gezegd. Dat gebeurt dan ook tot op de huidige dag. De gids had mij (daags daarvoor) uitgedaagd om op de dag dat wij daarheen zouden gaan, een soort van Bijbelstudie te houden op die plek.

Bij die gelegenheid heb ik Deuteronomium 18:9-22 gelezen. Mozes zegt dat de HEERE een profeet uit het midden van het volk Israël zal doen opstaan. Doe niet als de andere volken, die waarzeggerij plegen en dergelijke dingen. Voor Gods volk is dat absoluut verboden! God wil niet dat zijn volk de toekomst leert kennen met behulp van dode geesten. Los van de vraag of daarmee betrouwbare informatie kan worden verkregen, de God van Israël wil niet dat zijn volk zich daarmee verontreinigt. Dit is taboe. Verboden terrein. Sommigen noemen dit het 'domein van de slang', al kun je tegen die typering in brengen dat Gods vijand zich niet alleen op het paranormale, maar – helaas – ook op andere gebieden manifesteert. Wie de weg van wichelaars opgaat, zet zijn voeten op het pad dat naar de ondergang leidt. En daar wil de HEERE zijn geliefden voor bewaren.

Gelukkig stelt de HEERE daar ook iets tegenover. Het is niet alleen zo dat Hij een doodlopende weg als ontoelaatbaar aanwijst, Hij wijst daarnaast een begaanbare en toelaatbare weg aan. Deze weg is bovendien veel betrouwbaarder. Dat is de weg van de profetie. *God laat zijn volk niet in het ongewisse* over de weg die ze moeten gaan. Hij doet

profeten opstaan. Hij maakt zijn wegen bekend door middel van mensen van vlees en bloed. 'Uit uw midden', voegt Mozes er aan toe. Mensen van gelijke beweging als u. Geen supermensen, maar eenvoudige mensen met wie je je kunt identificeren en met wie je in gesprek kunt gaan. Prachtig verwoord.

Je kunt daarbij denken aan de profeten zoals wij die tegenkomen in het Oude Testament. Het zijn bekende namen: Elia, Hosea, Jeremia, Nathan, Ezechiël en vele anderen. Gewone mensen met hun eigenaardigheden. Je kon ze herkennen aan het feit dat de Geest ze aangreep. Zij spraken van Godswege. Ze werden door de Heilige Geest gedreven.

Zeker, er waren ook charlatans. Er stonden lieden op die beslist niet door de HEER gezonden waren. Zij waren valse profeten. Zoals Hananja over wie we lezen in Jeremia 28. Maar wat nu zo mooi is in dit hoofdstuk: God geeft aan hoe je die valse profeten eenvoudig kunt ontmaskeren. Of, nou ja, eenvoudig? ... Maar er is een manier om erachter te komen of iemand door de HEERE is gezonden. Of niet. Daar is eigenlijk maar één manier voor. En dat is dit: als het uitkomt wat ze zeggen, dan zijn ze door God gestuurd. En anders niet.

Dat betekende dan wel dat je daar soms lange tijd op moest wachten. Want, dat blijkt vaak pas na lange tijd. Of iemand blijkt namens de HEERE gesproken te hebben, dat kun je pas achteraf vaststellen. Dat is nogal wat. Als je midden in een crisissituatie zit, hoe weet je dan welke profeet namens God spreekt? Dat zie je pas achteraf. 'De tijd zal het leren', zeg je dan als je er midden in zit.

Pas in de loop van de geschiedenis werd dus duidelijk dat mannen als Elia, Jesaja en Jeremia namens de HEERE spraken. Na verloop van tijd werden hun woorden op de juiste waarde geschat. 'Jeruzalem is gevallen! ... Zie je wel, dan had Ezechiël dus tóch gelijk!' ... Zo begon men binnen Israël de woorden van de ware profeten te bewaren, te koesteren, door te geven als woorden van de Allerhoogste, en ze op schrift te stellen. Zo zijn wij in de loop van vele eeuwen aan de boeken gekomen van de profeten. Deze woorden werden en zijn eerst door de Joden en – in Israëls voetspoor – ook door de kerk op hun juiste waarde geschat.

Hoe zit het dan met Jezus? Wij christenen geloven dat Jezus eveneens in dat rijtje past van de ware profeten zoals Elia, Jesaja en Jeremia. Sterker nog, dat Hij als onze hoogste Profeet en Leraar boven de andere uitsteekt. Maar de meeste Joden geloven dat niet. In veel gevallen staan de wandaden van de kerk hen daarbij in de weg. Door de eeuwen heen heeft Israël veel te lijden gehad, juist ook van de kant van christenen. Dat maakt ons beschaamd en bescheiden. Toch delen wij – kerk en synagoge – met elkaar de liefde en het respect voor dezelfde woorden uit Deuteronomium 18. We staan historisch en ook geestelijk gesproken op dezelfde grondslag.

Past het ons in de lijn van die woorden dan niet om te zeggen: 'De tijd zal het leren'? En om wat betreft de 'pretentie' dat Jezus door God gestuurd is een slag om de arm te houden in het gesprek met Israël? Nee, ik bedoel niet dat we onze overtuiging prijs moeten geven. Dat

kan immers niet. We zijn er immers van overtuigd dat Jezus Christus dé door God gegeven profeet is, waar Mozes in Deuteronomium 18 op doelde. Maar, zolang ik dat voor een Jood niet overtuigend kan bewijzen, kan ik niet anders dan zeggen: 'De tijd zal het leren'. Het enige wat wij in handen hebben als bewijs is ons eigen leven als een 'getuigenis'. De liefde. Liefde, die zichtbaar en tastbaar wordt in concrete daden.

Is dat niet wat Paulus bedoelt als hij aan de Romeinen (11:14) schrijft dat hij zijn 'verwanten wat het vlees betreft' tot jaloersheid wil verwekken? Wat kan dat anders betekenen dan dat hij door zijn liefde voor God en zijn broeders, hen ertoe wil bewegen om te ontdekken wat hij zelf was gaan zien toen de Levende aan hem verscheen?

Als een Jood je er naar vraagt, dan kun je moeilijk anders dan getuigen dat de woorden van Mozes in Jezus tot volle bloei zijn gekomen. Je mag blijk geven van je verwondering hoe wonderlijk de HEERE dit in vervulling heeft laten gaan. Hij heeft zijn Profeet laten *opstaan*. Jezus Christus heeft de boeien van de dood stuk getrokken! Hij leeft! En Hij leeft vandaag – wat een wonder – in de zijnen! Zo mag ik iets ervaren van het nieuwe leven door zijn Geest. Hij vergeeft mijn zonden, en Hij doet mij opstaan in een nieuw leven met Hem, elke dag. Als dat in mijn leven niet te zien, dan stelt een dergelijk getuigenis natuurlijk niets voor.

We zijn door het evangelie overweldigd. Ik denk aan Petrus en Paulus, die hun overtuiging niet zelf gezocht hebben. Door wat ze hoorden en zagen konden ze er niet langer omheen. De Geest bracht hen daartoe. Ik kan niet anders dan in Jezus de Messias van Israël zien. Hoe meer ik me door de jaren heen ben gaan verdiepen in de woorden van de Tenach, hoe vaster die overtuiging bij mij is gegroeid. Maar de woorden van Mozes zorgen er tegelijk voor dat mijn blik *fundamenteel open* is voor ieder die overtuiging niet is toegedaan. Of het nu Joden zijn, moslims, hindoes, boeddhisten, ongelovigen, atheïsten, agnosten of mensen die – om wat voor reden dan ook – de kerk hebben verlaten.

In ongeveer deze woorden heb ik me op die bewuste plek uitgelaten over de woorden van Mozes. Op de terugweg in de bus zei de gids dat ze het heel bijzonder vond dat een dominee zo iets zei.

Ik weet niet of ze zich dit gesprek herinnert. Mij is het in elk geval bijgebleven. Ik moet er nog vaak aan denken. Het heeft me vooral veel vragen opgeleverd.

Vragen ter overweging / bespreking

- Hoe gaan wij om met Israël? Zijn wij ons ervan bewust hoe de HEERE mensen door zijn Geest alleen de ogen en harten kan openen voor Jezus de Messias? Bidden wij, bid ik daarvoor in de kerk en in mijn persoonlijke omgang met God?

- Hoe werkt profetie eigenlijk in de christelijke gemeente (1 Korintiërs 14 / 1 Thessalonicenzen 5:20)? Hoe toetsen wij vandaag de dag? Hoe maken wij onderscheid tussen profeten en leugenprofeten? Welke criteria gebruiken we daarvoor en hoe werkt het in de praktijk?
- Hebben wij oog voor de manier waarop wij spreken over het volk Israël? Dat de woorden van Paulus over 'verblindings' en 'verharding' zomaar als kwetsend kunnen worden ervaren? Past het ons niet om vergeving te vragen voor de fouten van de kerk?
- Gaan we er vaak niet te gemakkelijk vanuit dat wij geloven, terwijl we evenmin als de apostelen zelf de HEERE hebben gezocht? Hoe kunnen wij de ontspanning van 'De tijd zal het leren' verbinden met de vurige verwachting dat eens elk oog de Here Jezus zal zien wanneer Hij komt op de wolken en elke knie zich voor Hem zal buigen?

Dat zijn heel wat vragen. En als je die vragen eenmaal tot je door laat dringen, dan blijven ze je bezig houden.

Geert van Dijk, juni 2022